

(ث) برخه: د مزرعه ای (کرهنیز) نباتاتو تولید (محصول)

څلورم لوست: وابنه

د زده کوونکو روزنیزی موخي:

زده کوونکى به ددى لوست په پایله کى لاندی موخو ته ورسیو:

۱. د وابنو بیلگي په ګوته او نومونه یې واخلي (د دواړو ګل کوونکى او نورو شنو وابنو) (Grass & Legume)

۲. Forage یا وابنه تعريف او د وابنېو نباتاتو برخی او اجزاوي په نښه او مشخصي کړي

۳. بیان کړي چې وابنه څنګه وده او نمو کوي

۴. بیان کړي چې وابنه څنګه جوریوی او سائل کلیري

۵. دانه لرونکي Legume (ګل لرونکي) نبات تشریح کړي او څنګه وده کوي

۶. بیان کړي چې ګل لرونکي (دانه لرونکي) یا Legume څنګه جوریوی او سانته یې کېږي

۷. تشریح کړي چې وچ وابنه څنګه مینځ ته راحي.

۸. په افغانستان کي هغه نباتات بیان او تشریح کړي چې وابنه ورکوونکي دي (وابنه ورڅخه لاس ته راخي)

د لوست لپاره په نظر کي نیول شوی وخت: ۲ ساعته

د سرچینو سپارښته : لاندی سرچینی کیدای شی ددى لوست د تدریس لپاره ګټوری ثابتی شی

• ددى درسي پلان لپاره کمپیوټري پاورپائينت پروګرام هم چمتو شوی دي.

- <http://www.fao.org/docrep/005/x7660e/x7660e0m.htm>

د سامان آلاتو، وسایلو او ارین تجهیزاتو لوست

سپینی پاني د لیکلو لپاره

پراجکتور

پاروپائينت سلايدونه

شفاف سلايدونه

بیلا بیل تولیدات چې له غنمو څخه لاس ته راحي.

اصطلاحات: دغه لاندی اصطلاحات په دغه لوست کي بیانیو: (په ۲ شیمره پاورپائينت سلايد کی هم بنو دل شویدی)

Blade ■ نیغ (دشني ګیاه پانه)

Boot stage ■ هغه پراو چې دنبات د ډډ اوږدیدلو عمل ختمیږی

Culms ■ د وابنو ډډ

Forage ■ د څاريو وابنه (آذوقه)

Forbs ■ هغه ګیاه چې ګل کوي پلنې پانه او نرم ډډ لري

شنه وابنه	Grass	■
وج وابنه (علوفه)	Hay	■
وچی ذخیره شوی وابنه	Haylage	■
د وابنو برابرول	Hay making	■
بند استنه	Jointing	■
خرخای	Pasture	■
خو کلن	Perennials	■
يو کلن (کلنی)	Annuals	■
هغه لوی میدان چی وابنه په کی زرغون وی	Range	■
د شنه نبات هغه یه چی خمکی لاندی وی	Rhizome	■
د وابنو او غلو ساتلتو مناسب حای	Silo	■
د شنه نبات پر خمکه غزیدلی یه	Stolon	■
د انشعابی نینېنونو زرغونیدل	Till ring	■
په نبات کی دزنی بنه او شکل جوریدنه.	Heading	■

په زره پوري ميتوود او گريلاره: له په زره پوري شيوی خخه کار واخلي تر خو زده کوونکي د لوست دجذبولي لپاره چمتوکری ، بنونکي اکثراً د تولگي او د زده کوونکو د شرایطو سره سم د لوست ميتودلوزی برابري لاندی ميتوود کيدای شي بوله دغه ممکنه ميتودونو خخه وشميرل شي.

له زده کوونکو خخه وغواري چي ديوه کاغذ توئه پيدا کري ، او بيا ورباندي د (وابنه) کليمه به تخته باندي ولیکي، له هغوي خخه وغواري چي کله هم دوي د وابنو کليمه اوري هر شي چي ددوی په فکر او ذهن کي راهي هغه دي لست شي ددغه کار د ترسره کيدو لپاره هغوي ته ۳ دقيقې وخت ورکري. وروسته له هغوي نه غوشتنه وکري چي کوم شيان چي دوي ليکلي دي له نورو تولگيوالو سره يي گد کري، او له همدي خاي زده کوونکي د وابنو (علوفه جاتو) په لوري باندي توجيه او سوق کري.

د محتوياتو لنديز او د لوست گريلائي او استراتيژيکاني

لومري موخه او هدف: د دانه لرونکي وابنو او غير دانه لرونکي وابنو (علوفه جاتو) بيلگي په نښه او تشخيص کري. او د هغوي نومونه واخلي.
(۳ او ۴ شميري پاورپاينت سلايدونه)

I. وابنه عبارت له کياه يا شنه پکي خخه دي چي دخاريو د خورلو لپاره ورخخه استقاده کيرى وابنه هغه نباتات دي چي د شخوند وهوونکو خارويو په وسيلي په ديره بنه توګه استعماللىرى. وابنه کيدای شي تازه (لاند) او هم وج وي او يا هم ذخیره شوی وی. کوم وابنه چي په خرخایونو کي شنه کيرى د تازه او شنو وابنو له جملی خخه دي

۵ شمیره پاورپاینٹ سلاید)

څرخای یا وینیا: هغه ځای چې خاروی هله څری که چیری یی نبات (گیاه) اصلاح شوی وی او که نه وی اصلاح شوی. د خاروی تولید په افغانستان کی په ډیره اندازه په څیرڅایونو پوری اره لری ولی یواخی ۴۰ سلیزه ساحه په ژمی کی د خاریو د څرولو لپاره مناسبه او برابره دی، وچه علوفه عبارت له وچو وابنو او وچو شنو څخه دی

۶ شمیره پاورپاینٹ سلاید)

■ وج وابنه یا علوفه (Hay) د شنو نباتاتو له توکیو څخه عبارت دی چې پری شوی او د خاریو د خورولو لپاره وج شوی وی **ذخیره شوی وابنه (Haylage, Silage)** چې د یو اندازی لنه دبل (رطوبت) په وخت کی ریبل هغه ګیاهیزه وابنه **Silage** او **Haylage** همیزه دی چې ریبل شوی او ذخیره شوی، تخمیر او ذخیره شوی وی. تازه او شنو وابنو ته ورته وی.

(7 شمیره پاورپاینٹ سلاید)

Haylage هغه ذخیره شوی وابنه چې ذخیره یا انبار شوی وی او د لنده بل یا رطوبت سلیزه بی ۵۰ وی او د دواره له **Haylage** دواره له **Silage** مناسب او بشه دی، ځکه دا دواره تازه ریبل شوی ذخیره او خمیره شوی او د مغذیتوب سره لنده بل یا رطوبت هم لری

(8 شمیره پاورپاینٹ سلاید)

الف) څرڅایونه مالخرونه ډیری له شنو ګیاوو او دانه لرونکو شنو نباتو څخه جوړ شوی دی څرڅایونه په عمومی توګه داسی راتاو (احاطه) شوی چې داهلي نباتاتو د ننووتو (نفوڈ) کموی. کوم څایونه چې په اهلی (کورنی) نباتاتو او اوابنه باندی پوشل شوی وی د **Range** په نوم سره یادیری. Range هغه لوی او خلاص میدان (ډګر) چې وابنه په کی شنه وی. **Pasture** کیدای شی چې دایمی (تل) وی او

(9 شمیره پاورپاینٹ سلاید)

(ب) دایمی (تل) څرڅایونه په عمومی توګه په څو کلنو نباتاتو (وابنو ګیاهانو) ګل لرونکی او غیر ګل لرونکی (grasses and legumes) نباتاتو باندی زرغون او شنه وی. **څو کلن (Perennials)** نباتات هغه نباتات دی چې د ژوند دوره بی له دوو کلنو څخه ډیر وی.

(ت) منھمهاله (موقتی) څرڅایونه په عمومی توګه د هغو نباتاتو (ګل لرونکی) لرونکی دی چې د یوه کال لپاره شنه او زرغون وی. **یو کلن نبات (Annuals)** هغه نباتات چې د ژوند دوره یې په یوه کرھنیز موسم کی پایی ته رسیری کلنی څرڅایونه په عمومی توګه په تورو غنموم، بریدنو او جودرو باندی شنه او زرغون وی

(10 شمیره پاورپاینٹ سلاید)

(ث) وج وابنه **Hay** کولای شو د دانه لرونکو او غیر دانه لرونکو نباتاتو څخه چمتو کرو. د وابنو د ریبلو او چولو چاری د هغوي د خورنیزو توکیو په ساتنه کی ډیر ارزښت لری.

(11 شمیره پاورپاینٹ سلاید)

وچ وابنه چی تر باران لاندی کینسوند شی بنه والی او کیفیت تیپیری، له حده زیات نم او رطوبت د وچو وابنو د ورسنیدو لام کیدای شی. که چیری وچ وابنه په بنه بول سره د خلور ضلعی او یا هم په گرد بول سره ترتیب او سمبال شی نو بیبا په هوسا توگه سره بنکته او پورته کیدای شی، دغه کار په موجوده سامان آلاتو او د تولید کونکی په ارتیاو پوری اره لری.

(۱۲) شمیره پاورپاینٹ سلاید

ج) **Silage** هغه ذخیره شوی شنه وابنه چی د نبات يا گیاه (شین دکی) برخی لکه پانی، ډدونه او د نبات څوکه له ځان سره لری. دیری ذخیره شوی شنه وابنه (**Silage**) له زرغونو دکو او نباتاتو لکه جوارو څخه جوربری.

(۱۳) شمیره پاورپاینٹ سلاید

(**Silage**) یا شنه ذخیره شوی وابنه د ۶۰ نه تر ۷۰ سلیزه نم یا رطوبت لری> د لور نم یا رطوبت کچه د ذخیری په دوره کی د خمیره کیدو (یا بنه رسیدو) سبب ګرځی Fermentation خمیره کیدل داسی اسیدونه تولیدوی چی د وابنو د ورسنیدو مخه نیسي **Silage** په سیلو (یا جګ عمودی ځای کی) ذخیره کېږي

(۱۴) شمیره پاورپاینٹ سلاید

ح) **Silo** عبارت له هغه عمودی یا افقی ځای یا آستنیاوو څخه دی چی ذخیره شوی وابنه له کیفیت سره ساتني.

هیلیچ haylage هغه ذخیره شوی شنه وچ وابنه چی د نم یا رطوبت سلیزه بی له ۵۰ څخه کمه وی. ددغشی وابنو تولید د ذخیره شوی سایلیچ سره ورته والی لری یواځی دا وابنه ژر نه ریبل کېږي او بیبا وروسته ریبل کېږي او دلنده بل یا رطوبت اندازه بی کمه وی.

** ۱۵ او ۱۶ شمیري پاورپاینټ سلایدونو دغه اصطلاحات لست کړي چي زده کونکي باید په هغو باندي پوه شي، له دغو سلایدونو څخه پر دغو اصطلاحاتو باندي د بیا کنتی په موخه کار واخلي.

دوهم هدف یا موخه: وابنه تعريف کړئ او د وابنو د نبات برخی(اجزاوی) یي معلومی او تشخيص کړئ

(۱۷) او ۱۸ شمیري پاورپاینټ سلایدونه

II. **Grass** یا شنه وابنه عبارت له هغه نبات څخه دی چی په عمومی توګه پانی، موازی رکونه او ګوک (خالی) ددونه لری. وابنه په عمومی توګه وابنه بیزه ډدونه لری، یواځی د هند نی چی هغه لرګنی دد لری.

(۱۹) شمیره پاورپاینټ سلاید

د نبات لوړوالی، رنګ او د ژوند دوره او موسمی توب د نبات په نوعه(بول) سره فرق او توپیر کوي. وابنه د ګرامینیا په کورنی پوری اره لری.

(۲۰) شمیره پاورپاینټ سلاید

الف) علفی نباتات (وابنی) له ریبنو، ډدونویا (**Culm**) تیغه، ګلان، میوه او هم له تخمونو (زنو) څخه جور شوی دی. د وابنیو نباتاتو له دد څخه عبارت دی. (**Blade**) یا تیغ د وابنیو نباتاتو له پانو څخه عبارت دی وابنی نباتات د **fibrous root systems** ریښکی ریبنو سیسیتم لرونکی دی چی په خارووه کې په سطحی توګه ننځی.

(۲۱) شمیره پاورپاینٹ سلайд

بیری وابنی نباتات له Stolon او له Rhizome بدونو څخه په ګټه اخستنی سره بیا زیرونه (دمتل تولید) کوي. (Stolon) عبارت له هغه ډډ څخه دی چې د ځمکی پر مخ غزیدلی وده او نمو کوي. (Rhizome) عبارت له هغه ډډ څخه دی چې تر ځمکی لاندی ځای او له هغه څخه نور نیښونه جلاکبری

** د D4-TM له درسي توکيو او يا هم له ۲۲ شمیره پاورپاینٹ سلайд څخه په ګټه اخستلو سره د وابنی نبات برخي بنوولي شي. بيو وابنی نبات او هم تازه پري شوي نبات هم کولاي شي د بوي بني وسيلي په توګه ددي موخي لپاره ورڅه کار و اخستن شي.

دریم هدف او موخه : بیان کړئ چې وابنه خرنګه وده او نمو کوي؟

(۲۳) او ۲۴ شمیري پاورپاینٹ سلاید

III. وابنه په اوفقی (غزیدلی) او عمودی (ولار) په بیلا بیلو بنو باندی وده او نمو کوي. افقی نمو او وده په خپاره او چمنی ډول سره کېږي عمودی وده لند او اورده وابنه په بر کښي نیسي
۲۵ پاورپاینٹ سلاید)

وابنه د ریښکی لرونکی رینبو سیستم لرونکی دی، یو کلن او يا هم خو کلن نبات وي . خو کلن وابنه (نبات) د دوى او نمو دری پراونه يا موسمونه تیروي.

الف) د افقی ودى او نمو په دوره او پراو کې، خینې وابنه (نبات) په ګېډي ګېډي بنه سره وده کوي په داسی حال کې خینې بې بیا خواره (غزیدلی) د چمن د پوبن په بنه نمو او وده کوي. افقی یا ګېډي وده په عمومي توګه په ګردی (دایری) بنه سره نمو او وده کوي او عمودی یا چمن پونه وده بیا د ګېډي وده په پرتله دير فعال او متجاوز بريښي. دغه ډول نباتات (وابنه) له Stolon او Rhizome د رینبو څخه په ګټه اخستلو سره د بیاز بردونی (دمتل تولید) لپاره کار اخلى او پلن د ډډ، پانو او رینبو پوزی جوروی.

(۲۷) شمیره پاورپاینٹ سلاید

لندی وابنه (علف) د اوردو وابنو پر پرتله د څر په وراندی مقاومت او پایینت لري. د وابنو لوروالي او جګوالی د وابنو د نوعی (ډول) په اساس فرق او توپير کوي.

وابنه (علف) کم ژوره (کم عمقه) د رینکی د سیستم لرونکی دی (له یوی لوی رینې څخه ديری وري رینکی جلا کېږي) دغه رینې دير کم يا هم هیڅ د خورو توکی نه ذخیره کوي او د خاوری په ديره لنده بله طبقه کې وده او نمو نکوي.

(۲۸) شمیره پاورپاینٹ

یو کلن شنه وابنه (نبات) هر کال زرغونیرو او په عمومي توګه د لند مهاله خرڅایونو په توګه ورڅه کار اخستن کېږي. ولی ديری (اکثریت) شنه وابنه (نبات) د اوردمهاله ګټی لپاره جورېرو نو ځکه هم باید له څوکلن نباتاتو (علوفه جاتو) څخه استفاده وشی ځکه داسی وابنه (نبات) هر کال بیا رازر غونیرو او وده کوي. خو کلن وابنه بیز نبات په دریو پراونو کې وده او نمو کوي چې عبارت دی له : till ring, jointing, and heading

(۲۹) شمیره پاروپاینٹ سلائیڈ

ت) Tiller ing (نبین و هنه) دنبین زرغونیدل او وده له راکدی (ویده) ځانګی خخه عبارت دی دغه عمل د کال لومرنئ وده اونمو شمیرل کیروی.

ج) (بند استنه) دودی هغه پراو دی چې په هغه کي Internodes په اوږدیدو باندي پیل کوي. Internodes (دوو غتو په مینځ کي وانن) په دغه پراو کي عمودی (ولابر) وده او نمو ديره په چتکتیا سره ترسره کیروی دغه پراو دابنو یا نبات دریبلو لپاره بنه او مناسب وخت ندي Boot Stage د دد اوږدیدو د عمل ختمیدل دی

(۳۰) شمیره پاروپاینٹ سلائیڈ

خ) Heading هغه پراو دی چې د نبات د زني سرونه په نبات کي بنه او شکل غوره کوي. په دغه پراو کي نوي وري ځانګي د نبات له بیخه (Base) خخه په وده او نمو شروع کوي. دغه دير مناسب او غوره پراو دی چې دابنه (نبات) وریبل شی ځکه د نبات په بیخ (لاندی برخه) کي نوي کوچنی ځانګي راپورته شوی دی چې د نبات بیا تکرار تضمینوی او نبات بیا وده کولای شي.

** په دغه موخه بیا کته د تازه او شنو نباتاتو له بیلا بلو بولونو خخه کار اخستل دير گتور ثابتیدا شی.

څلورم هدف یا موخه: بیان کړئ چې وابنه (علوفه) څرنګه برابریوی او ساتنه یی کیږی

(۳۱) او (۳۲) شمیري پاورپاینٹ سلائیدنے

IV. کوم وابنه (علوفه) چې برابریوی باید ده ګه د استقادی د ځایونو او مواردو په نظر کي نیولو سره او همدارنګه په هغه اقليم (اوې او هوا) کي چې هغه وابنه ورپکي وده کوئی غوره او انتخاب شی. وابنه کیدای شی په بیلا بلو لارو باندی برابر شی. وابنه کولای شی د ځمکی د فرسایش (د کښت د توان کمیدل) د کمولو لپاره هم وکارول شی.

(۳۳) شمیره پاورپاینٹ سلائید

الف) تازه یا شنه وابنه کیدای شی چې په د موجوده نباتاتو په مینځ کي وکرل شی. دغه شیوه او مینټو په ځمکه کي لړ کار ته اړتیا لړی. د تخم لپاره د ځمکی برابرول او قلبه کول هغه علوفه یا وابنو ته اړین دی کوم چې د چېدو او ذخیره کیدو په نیت کرل کیږی

(۴) شمیره پاورپاینٹ سلائید

ب) ټل او دایمی څرخایونه کلنی ساتنى او ځارنى ته اړتیا لړی. د نایتروجن سره د وابنوبیزه نباتاتو لپاره اړین او ضروری دی. د آفاتو ضد درمل او دارو، خوی (خیشاوه) او اوېه خروونه هم کیدای شی ورنه کار واخستل شی.

پنځم هدف یا موخه: legumes دانه لرونکی(دومشیه یی) وابنه معلومه او د هغوي دودی او نمو لاری بیان کړئ

(۳۵) او (۳۶) شمیري پاورپاینٹ سلائیدونه

V. Legumes دا هغه نباتات دی چې له هوا خخه نایتروجن ځمکی ته برابروی، Legumes ګل لرونکی نباتات چې د هغوي خخه د وابنو په توګه کار اخستل کیدای شی او د Forbes په نوم سره یادېږي.

(Forbs) له هغه نبات خخه عبارت دی چی گل تولیدوی، پلنی پانی او نرم (پاسته) دیونه لری گل لرونکی نباتات دنورو گل لرونکو نباتاتو په شان وده او نمو کوي.

* پر دغه موخه بیا کته د تازه او شنو دانه لرونکی نباتاتو (Legumes) له بیلا بیلو ډولونو خخه کار اخستل دیر گتور ثابتیدای شي.

شیروم هدف يا موهه: بیان کړئ چې legumes (گل لرونکی) وابنه (نبات) څرنګه برابریږی ساتته او څارنه بی کېږي (او ۳۷ او ۳۸ شمیرې پاورپائیت سلایدونه)

VI. لومړۍ باید (Legumes) دانه لرونکی (گل ورکونکی) علوفه (وابنه) غوره او انتخاب شی کوم (Legumes) لرونکی وابنه (نبات) چې غوره کېږي باید اقلیمي ورتیا (او به او هوا) سره مطابقت ولري. او د مصرف کونکی اړتیاوی پوره کړی (Legumes) گل ورکونکی وابنه (نبات) هم کیدای چې چمتو (تیاره) Ҳمکه او هم په هغه Ҳمکه کی چې کوم بل نبات کرل شوی وي وکرل (بذر) شی ولی ضرور او اړینه ده چې Ҳمکه ریښه لرونکی بکتریاوی ولري ترڅو د نایتروجن برابریدل Ҳمکی ته تثبیت او شونی کوي.

(۳۰ شمیرې پاورپائیت سلاید)

(الف) Legumes د دانه لرونکی ساتته او څارنه هم د نورو گل لرونکو وابنو (نباتاتو) په شان کېږي. ساتته او څارنه دهري ساحي او منطقې د ضرورتونو په اساس باندي تشخيصیداي شي. د آفاتو ضد دارو او درمل استعمالول، څرونه، وابنه راتولول د څارني او ساتنى په توګه شمیرل کیدای شي.

اووم هدف يا موهه: د وابنو د چوکولو لاری چاری بیان کړئ

VII. علف Hay یا وچ وابنه د څارو یو د تغذیي لپاره بنه اقتصادي سرچینه بل کېږي. د چو وابنو جورول د هغه مغذی او کیفیت لرونکو وابنه بیزه توکیو د ریبلو، چوکولو او ذخیره کولو خخه عبارت دی وچ شنه وابنه: هغه وابنه دی چې شنه، بنه دیونه، له هرزه وابنو خخه پاک او له پوځوالی خخه مخکی ریبل (قطع) شوی وي له با کیفیت لرونکو وابنو خخه شمیرل کېږي.

(۴ شمیرې پاورپائیت سلاید)

(الف) دیری (اکثره) شنه وابنه او دانه لرونکی وابنه خخه کولای شو د چو وابنو د چوکولو لپاره کار واخستل شي. له دانو (زنو) خخه هم د څارو یو د آذوقی (خورلو) لپاره ترینه کار واخستل شي. د څارو یو آذوقه کیدای شي په ګډه (ترکیبی) توګه له وابنو او دانو خخه وي او هم کیدای شي په چن (خالص) توګه وي.

(۴ شمیرې پاورپائیت سلاید)

(ب) وابنه باید د ودی یا غوریدو په پراو کې پری (وریبل) شي. دغه پراو کې ریبل د وابنو د دیر بنه کیفیت تضمین کوي. ځینې نباتات کیدای شي په یوه کړه هنیز موسم کی خو ځلی وده وکړي او ورڅخه وابنه جوړ شی

(۴ شمیرې پاورپائیت سلاید)

د وابنو جورول او وچول تقریباً په پوره توګه په لاس سره کیوی او وابنه ریبل بیا د لور(داس) په وسیله سره ترسره کیوی. تودیزه (عنعنوی) لورونه پلن تیغ لری او غاره یې په لرگی بیزه لاستی سره نښلیدی ده د لور د لرگی لاستی د قبضی لپاره مناسب ځای لری. لور(داس) په یوه لاس سره کارول کیوی.

(۵) شمیره پاورپاینټ سلاید

وج وابنه له کرل (بذر) شوی ګیاه په ځانګړی توګه له ریشقی او شفتلی (شبد) څخه جوری. دواړه ډوله نباتات بنه وج وابنه جورو ولاي شی، ولی ستونځه د اوري په وج او ګرم موسم کی ده هغه دا چې د پانو د ماتیدو مخ نیول دی. په دودیزه (عنعنوی) توګه لومړی نبات یا علفه ریبل کیوی، بیا په کتارونو کی د مراویدو لپاره تر یوه وخته پوری کینیو دل کیږي تر څو بی شیمه او شله (Limp) شی بیا یې له پتی څخه راتولوی او مخکی له دی پانی بی وریژیزی په بل ځای کی بی وچوی.

(۶) شمیره پاورپاینټ سلاید

پژمرده او مراوی وابنه کیدای شی په کوچینیو ګیبیو کی وتړل شی او په دیوالونو باندی د لا بنه او چیدو لپاره کینیو دل کیږي، دا کار پتی (مزرعه) هم تشن (خالی) کوي د پرتو وبنو سیوری به لری او د تګ رانګ مخه به ونیول شی دا کار نبات ته اجازه ورکوی چې بیا وده وکړي. ګیبی په نوبت سره اړول کیږي کله چې په نظر وچې بنکاره شی بیا هم د بنه او چیدو لپاره په ساحه کی مخکی لدی چې ذخیره شی کوته کیږي.

(۷) شمیره پاورپاینټ سلاید

بنه او با کیفیته وج وابنه په همدی طریقی سره تولید او پانی بی د ګیبیو په مینځ کی سائل کیږي. وروسته له مراوی کیدو وابنه کیدای شی کورونو ته یوړل شی او هلتنه په مناسب ځای کی د خاریو نه په امن کی وسائل شی، په عمومی توګه په بامونو باندی کینیو دل کیږي، توبي شوی (غورزیدلی) پانی د جارو په وسیله سره تولیږي او بیا سائل کیږي. د لومړنی وچیدو لپاره د کورونو په هغه برخه کی جګ او لمړ خواته وی خورندۍ او بیا په بام باندی پلنۍ او دابنو ذخیره معمولاً سرتی وی.

** ۴۸ شمیره پاورپاینټ سلاید د هغې شفتلی انټور نښې چې په بام کی وچې زدہ کوونکی په تولګي کی خپلی تجربی د بحث له لاری سره ګډولای او شریکو ولاي شی. دغه بیا کنټه د داسی ناستی له لاری چې د پوښتنو او ټوابونو بنه ولري ترسره کیدای شی.

اتم هدف يا موخه: په افغانستان کی وج وابنه (ځارویو آذوقه) بیان کړئ

(۸) او ۹ شمیره پاورپاینټ سلاید

دیر مهم وابنه لرونکی نباتات عبارت دی له: ریشقی، شفتلی او د افغانستان په ګرم موځایو (ختیخ) کی شبدره (دری چینه) یو دیر مهم وابنه لرونکی نبات شمیرل کیږي VIII.

(۱۰) شمیره پاورپاینټ سلاید

دری واره وابنه (نباتات) په عمومی توګه د هغو غنو ځاریو لپاره چې شخوند وهی کارول کیږي شبدر (دری چینه نبات) تازه ولی ریشقه او شفتله هم تازه او هم وج کاریدلاي شی. تر دی پوری چې ریشقه وچه او لمده په نورو بزگرانو باندی پلورل کیږي هم، ریشقه د څو کلن نبات له جملی څخه دی، د ګټی اخستنی موده بی هم په ځای پوری اړه لري یعنی له ۲ کلنو څخه نیولی بیا تر ۷ او ۸ کلنو پوری ورڅخه ګټه اخستنی کیدای شی.

(۵۲) شمیره پاورپاینٹ سلайд

شفله د دو هم نمبر نبات په توګه کرل (بذر) کیږی په عمومي توګه د اوږدی په وروستیو کی ریبل کیږی. په غزنی ولايت کی د شفلی او ریشقی د وابنو حاصلات داسی بشودل شوی دی:
الف: ریشقه له ۷ تره ۹ تنه په یوه هکتاره Ҳمکه کی
ب: شفله له ۲,۵ خخه تر ۳,۵ تنه په یوه هکتار Ҳمکه کی. د هری نوعی (دول) پوره معلومات په لاندی توګه بیانیږی.

(۵۳) شمیره پاورپاینٹ سلайд

الف) ریشقه (*Medicago sativa*) یو دیرپیژندل شوی وابنه یا نبات دی چی لوړو، تیتو، سېرو او گرمو Ҳایونو کی د افغانستان په هر ولايت کی په لوړه کچه کرل کیږی Ҳایی او محلی ریشقه په بیلاپیلو Ҳایو کی کرل کیږی.

(۵۴) شمیره پاورپاینٹ سلайд

۱. تول نباتات خروب کیږی، په همدی اساس کله چی ریشقه یا شبدره انتخاب او غوره کیږی یو له معیارونو خخه یی د دودی په تول موسم کی د اوبو شته والی دی، پیری او به خرونى موسمی وی.

۲. دغه نبات له غنمو خخه په تیټه ژورتیا، د تخم ریز په لور اندازه تر ۶۰ کیلو ګرامه په یو هکتار Ҳمکه کی کرل کیږی، د تخم کیفیت په عمومي توګه منځنی دی. دا داسی تخمونو دی چی په عمومي توګه په پتیو کی کرل کیږی او یا هم له ګاونديانو سره دراکری ورکری له لاری ترلاسه کیږی.

(۵۵) شمیره پاورپاینٹ سلайд

ریشقه بنارونو ته نژدی په ځانګړی Ҳایونوکی کرل کیږی چې ریشقه پیروول او پلورل کیږی. ریشقه کیدای شی یواحی وکرل شی او یا هم له ساتونونکی نبات سره د لند وخت لپاره د سیوری برابرولو په مoxه وکرل شی په ځانګړی توګه په ګرم او وج Ҳایونو کی. لکه په کندهار کی چې له بریننو (ارزن) څخه د *Nurse Crop* کړه په توګه کرنه کوي د پسلی موسم کښت او کرنه د منی د موسم په شان بريالي دی، ولی ددی لپاره چې پیری له غنمو سره کرل کیږی د منی موسم تخم په تولو Ҳایونو کی شيندل کیږی

(۵۶) شمیره پاورپاینٹ سلайд

۳. دغه نبات ددی لپاره کرل کیږی چې د پیر وخت لپاره دوام کوي- تر ۱۰ کانو پوری یې ادعا کیږی د ریشقی محلی (Ҳایی) نوعه (دول) تخم د عمر د اوږدوالي له لحظه بنه پايله او نتيجه لري، ددغه نبات پیره بنه پايله او نتيجه په لومنيو پنځو کلنو کی وی دریبلو شمیره بی بیا د محل یا ځای په اقلیم (اویه او هوا) پوری تراو لري ، په لړ ارتقاع (جګوالی) کی چې کافی اندازه او به وی، نو له ۶ خخه نیولی تر ۸ خلی د لو (ریبلو) امکان یې شته هغه Ҳایونوکی چې جګوالی یې له ۲۰۰۰ مترو خخه لور وی په عمومي توګه هلتنه بیا ۳ خلی لو (ریبدل) ترسره کیږی.

(۵۷) شمیره پاورپاینٹ سلайд

شفله د افغانستان په دو هم نمبر وابنوبیزه نباتاتو کی شمیرل کیږی. شفله په تناوبی (نوبتی) دول کرل کیږی او همدارنګه په هغه حالتو کی چې ریشقی د کرلو لپاره په پوره اندازه نه وی موجودی.

(۵۸) شمیره پاورپاینٹ سلайд

۱. در مناطق شفته په گرمو ځایو (حوزو) کی دوه څلی کرل کیری لکه په خوست کی، هلنې د شفتی کرلو ته غوره والی ورکوی هغه ځکه چې ځمکه ژر د اورنې نبات د کښت لپاره برابریږي شفته د اکټوبر او سپتامبر په میاشتو کی کرل او د می په میاشت کی ریبل کیری. په لوړو ځایونو کی چيرته چې شبدر د خو میاشتو لپاره د واوري لاندی د خوب (بیده توب) په حالت کی پاتی کیری دهغی لو (ریبل) بیا تر می میاشتی پوری نه پیبل کیری او د آکست تر میاشتی پوری دری (۳) څله لو ورکوی او وروستنی لو(ریبل) بی د تخم (زنو) اخستلو په موخه ترسره کیری.

(۵۹ شمیره پاورپاینټ سلاید)

په تولو ځایونو کی شفته په منی کی کرل او په پسلی او اوری کی ورڅخه ګټه اخستل کیری. په لوړو سرو ځایونو کی هم کیدای شی وروسته له ژمنی کښت څخه لکه غنم د ژر رسیدونکی نبات په توګه وکرل شی. په ځینې ځایونو کی شفته په ولاړو غنمو کی کوم وخت چې د وروستی څل لپاره غنم خروب کیری هم کرل کیری.
(۶۰ شمیره پاورپاینټ سلاید)

۲. دوه لوه (ریبل) د وابنو او یو لو د تخم اخستنی لپاره له هغه نباتاتو څخه ترسره کیری کوم چې د منی په موسم کی کرل کیری د شفتی د لومړنی لو د پانو څخه چې وچ شی د سابو په توګه هم کار اخستل کیدای شی، له شفتی څخه په آسانه توګه وچ وابنه جوریدای شی . کومی شفتی چې په دویزه ځایونو کی کرل کیری په بېره اندازه له ځایی تاخونو څخه په ګټه اخستنی سره کرل کیری چيرته چې د کیفیت کنترول نشه او په ځینو ځایونو کی بیا بزگران د بېر تخمیر څخه کار اخلي.

۳. دوه لوه (ریبل) د وابنو او یو لو د تخم اخستنی لپاره له هغه نباتاتو څخه ترسره کیری کوم چې د منی په موسم کی کرل کیری د شفتی د لومړنی لو د پانو څخه چې وچ شی د سابو په توګه هم کار اخستل کیدای شی، له شفتی څخه په آسانه توګه وچ وابنه جوریدای شی . کومی شفتی چې په دویزه ځایونو کی کرل کیری په بېره اندازه له ځایی تاخونو څخه په ګټه اخستنی سره کرل کیری چيرته چې د کیفیت کنترول نشه او په ځینو ځایونو کی بیا بزگران د بېر تخمیر څخه کار اخلي.

(۶۱ شمیره پاورپاینټ سلاید)

ت) هغه نبات چې د مصری شبدري يا (*Trifolium alexandrinum*) په نوم سره یادېږي او په دی وروستیو د پاکستان لخوا راغلی او معرفی شویده.

۱. دغه نبات په ځینې ځایونو کی چې تیت لوړوالی لري لکه خوست او ننګر هار چيرته چې په پوره اندازه معتدل(برابر) ژمی دی کرل کیری دغه نبات د بېر يخ په وراندی لر پایښت لري.

(۶۲ شمیره پاورپاینټ سلاید)

۲. روشن های د کښت طریقه او لاره یې د شفتی د کرلو سره ورته والی لري، یواځی مصری شبدره د سپتامبر په لومړیو کی احتمالاً له شرشمود سره یوځای او نیغه په نیغه کرل کیری که چيری مصری شبدره په لومړیو کی وکرل شی، د شفتی په خلاف په چتکتیا سره له وخت نه مخکی وده کوي، کیدای شی یو په دوه لوه مخکی له دی چې دودی او نمو موسم د هوا د يخوالی په وجهه ودرېږي واخستل شی. په پسلی کی ۴ یا ۵ او یا هم بېر لوونه ورڅخه اخستل کیدای شی.
(۶۳ شمیره پاورپاینټ سلاید)

۳. این نبات دغه نبات په برابر او مناسب اقلیم (اوېه او هوا) کی د شفتی په پرتله دېر حاصل ورکوی. دا نبات په منی، د ژمی په لومړیو او همدارنګه د پسلی په وروستیو کی حاصل ورکوی.

۴. دغه نبات د شفتلى په اندازه نده مروجه او په عمومي توګه د خارويو لپاره د تازه او شنو خوراکي توکيو په توګه کارول کيرى او همدارنگه لکه ريشقه غوندي په آسانې سره نه وچيرى. دغه نبات لکه دشفله غوندي د انسانانو لپاره د سابو په توګه نشي کاريدلای.

(۶۴) شميره پاورپالينت سلايد

نور وابنه (نبات) لکه؟ داسې نبات چې اوږي کي دير ژر رسپيرى په ديره اندازه سره کرل کيرى ولی بيا هم د شفتلى او ريشقى په اندازه مهم ندي. چنگنک (مى) (*Lathyrus sativus*). په لورو ځایونو کي د وابنو او د دانو په توګه کرل کيرى. کومو ځایو کي چې دغه نباتات نه کرل کيرى، هلته د جوارو يکه دانو او که د وابنو کموالۍ وي نو له شنو غنemo څخه هم کار اخستل کيداي شي.

** کوم نباتات (دانه لرونکي او بى دانه) نباتات زده کوونکو ته وبنوبل شى ګتور تماميرى، تاسى هم کولاي شى که چيرى دغه نباتات موجود وي له ځان سره ټولکي ته راوري، له زده کوونکو څخه پوبنته وکرى چي آيا دوى وابنه رېيدلى، او له هغوي څخه وغواړي چې د هغو وابنې نومونه واخلي چې ددوی کورنى ورڅه کار اخلي، همدارنگه له هغوي څخه پوبنته وکرى چې ولی له دغه ځانګري وابنو څخه کار اخلي؟

بیاکته او لنديز: د هر لوست د موخو محتويات په لنده توګه بیان کری په مفاهيمو او اصطلاحاتو باندی مرور وکرى د لنديز په موخه له ۶۵ او ۶۶ سلايدونو څخه هم کار اخستلای شي

د تطبيق ورتيا او خاي: زده کوونکو چې په دى لوست کي کوم شيان زده کری کله چې عملأ په افغانستان کي ورباندي کار وکړي ورڅه کار اخستلای شي.

ارزونه باید د زده کوونکو د هغه درک او فهم په اساس وي چې دوى بي له روزنيزو موخو څخه لري. دا کار کيداي شي د هغه بيلکه ايزه آزمونې په رينا کي ترسره شى کوم چې دغه سند سره ضميمه دى

لومړۍ برخه: برابرول (مطابقت ورکول)

1 = e, 2 = a, 3 = f, 4 = k, 5 = j, 6 = n, 7 = r, 8 = g, 9 = b, 10 = q, 11 = l, 12 = m, 13=p, 14 = c, 15 = h, 16 = o, 17 = d, 18 = i

دو همه برخه: پوره کول

۱. واشه (Gramina)
۲. ليف
۳. وابنه وچول

دریمه برخه: لنډ خوابونه

۱. ددغو بيلکيشه پوبنتو د ارزونې لپاره له اتمى موخي څخه ګته واخلي ځوابونه کيداي شي یو له بله توپير ولري.

(د) برخه: د مزرعه ای (کرنهنیز) نباتاتو تولید (محصول)

خلورم لوست: وابنه

لومری برخه: مطابقت ورکول

لاربنونه: اصطلاح له صحیح خواب سره برابره کړئ د اصطلاح حرف د هغه د تعريف له مخی ولکي:

الف) Range	خ)	تیغه دوابنه دد	ش) تر ټمکی لاندی (Stolon) نری ریښه
(ب) وج وابنه	(د)	نوك	صر) هرزه وابنه Forb
(ت) وابنه (علوفه)	(ذ)	نیښ و هنه	ض) څرخای
(ث) شنه وابنه	(ر)	يوکان	haylage ط)
(ج) د وابنه دد	(ز)	ذخیره یا سیلو	شنه ګیاه (چمن) ظ)
(ح) بند ایسته	(س)	تر ټمکی لاندی ریښه	د Boot پراو ع)

1. د علفی (وابسیزه) نبات دد

2. د ټمکی لوی دگروننه (میدانونه)

3. د وابنه یی نبات د دودی پراو چې په هغه کي د دوو غوتو (Internodes) په مینځ کي واقن په اورديدو
باندی پیل کوي.

4. یوه عمودی وسیله چې د وابنو کیفیت ساتي.

5. هغه وابنه یی نباتات چې د ژوند دوره یی د یوه موسم په پایله کي نمو اووده پوره کېږي.

6. هغه ګل ورکونکي نباتات چې د وابنو په توګه ورڅخه کار اخستل کېږي د پلنوا پانو او نرمو ددونو لرونکي
د ډډ د اورديبلو د عمل دختميدو وروسته د وابنه یی نبات د دودی او نمو پراو

7. د وابنه یی نبات پانه

8. د شنو نباتاتو توکي چې ریبدل شوی او د څارو یو د خورو په موخه وچ شوی دی

9. هغه نباتات چې په عمومي توګه د موازی رګونو، پانو او ګوګ یا ډک ددونو لرونکي دی

10. تر ټمکی لاندی هغه جورښت چې د بیا زیردونی (د مثل تولید) لپاره ورڅخه نیښونه جلا کېږي.

11. هغه دد چې د ټمکی پر مخ غزيرۍ او د څینۍ وابنه یی نباتاتو د بیا زیردونی (د مثل تولید) په موخه
استعمالیږي.

12. هغه تازه پاتی وابنه چې د لنده بل سلیزه یی له ۵۰ څخه کمه وي.

13. هغه وابنه یا ګیاه چې د څارو یو د تغذیي (خوراکي) لپاره ورڅخه ګټه اخستل کېږي.

14. هغه پراو چې د تخم څوکه د نبات پر مخ باندی شکل او بنه غوره کوي.

15. هغه ځایونه چې اصلاح شوی او غیر اصلاح شوی دخورلو توکي لري او څارو په کې څرى.

16. د نباتاتو ریبل شوی توکي چې خمیره شوی وي.

17. په وابنه یی نباتاتو کي درکود یا بیده توب په پراوکي له نیښونو څخه د جلا کيدو چاره او میتد.

دوهمه برخه: پوره کول

١. وابنه يا علوفه جات د _____ کورنئ غری دی
٢. شنه وابنه grass د ریبنو د _____ سیستم لرونکی دی
٣. د وابنه یي نباتاتو له ریبلو، چولو او ذخیره کولو خخه عبارت دی چی د باکیفیته خوراکی توکیو د جوړیدو لپاره ترسره کیږی.

دریمه برخه : لند څواب
لارښوونه : لاندی پونستنی ته معلومات برابر کړئ

٤. په افغانستان کی یو له دریو دودیزو وابنه یي نباتاتو خخه لست کړی، او بیا دری دلیلونه چی ولی ددی نبات کر هنه دود لري څرګند او بیان کړئ

دنهه و انبیو نبات برخی چو د برمودا په جزирه کوي وجود لري

